

Urbanitat postnacional més enllà de l'estat (pluri)nacio(nal) en la UE: comparant Escòcia, Catalunya i el País Basc

Igor Calzada

UNIVERSITY OF OXFORD

igor.calzada@compas.ox.ac.uk

ORCID: www.orcid.org/0000-0002-4269-830X

Rebut: 31/07/2016

Acceptat: 26/01/2017

RESUM

Aquest article compara els casos de tres petites nacions ciutat-regionals sense estat: Escòcia, Catalunya i el País Basc, després de setembre de 2014. Des del referèndum sobre la independència d'Escòcia, cada cas, segons el seu context particular, s'ha desenvolupat de manera diferent en l'experimentació democràtica i deliberativa del «dret a decidir» el seu futur més enllà dels seus estats (pluri)nacio(nals) de referència: el Regne Unit i Espanya. Recentment, el referèndum del Brexit ha provocat un debat més profund sobre la manera en la qual les demandes regionals i polítiques d'aquests casos poden reajustar les estructures fixes dels estats (pluri)nacio(nals) i, fins i tot, advocar per algun tipus d'*europèitització*. Aquest article, que es basa en un programa de recerca més ampli en què es comparen els casos de més ciutats-regionals, anomenat «Benchmarking City-Regions», defensa que les diferències entre els tres casos són dignes d'esment. Encara més significatius són els diversos mitjans que tenen per a acomodar trajectòries estratègiques per a l'autodeterminació, diferents i descentralitzadores, mitjançant processos d'innovació política que s'estan esdevenint entre respostes generalitzades de metropolitanització com a signe distintiu d'un model cada vegada més creixent d'*urbanitat postnacional* en la Unió Europea. D'aquesta manera, l'article examina les qüestions següents: En quina mesura es pareixen els punts de partida dels nivells de *descentralització intel·ligent* de cada cas? Quins són els escenaris polítics possibles per a aquests casos com a resultat de les estratègies de descentralització o recentralització dels seus estats (pluri)nacio(nals) de referència? Quins són els processos estratègics d'innovació política en cada cas? Finalment, aquest article pretén comparar com han avançat estratègicament Escòcia, Catalunya i el País Basc per a anar més enllà dels seus estats (pluri)nacio(nals) de referència dins d'un nou model geopolític europeu que podem anomenar *urbanitat postnacional* mitjançant la descentralització, i fins i tot la independència, en termes metropolitanos concrets.

Paraules clau: dret a decidir, innovació política, petites nacions ciutat-regionals sense estat, descentralització intel·ligent, autodeterminació, experimentació democràtica.

ABSTRACT. *Post-National Urbanity Beyond (Pluri)Nation(Al)-States in the EU: Benchmarking Scotland, Catalonia and the Basque Country*

This article compares three small, stateless, city-regional nation cases of Scotland, Catalonia, and the Basque Country after September 2014. Since the referendum on Scottish independence, depending on its unique context, each case has engaged differently in democratic and deliberative experimentation on the «right to decide» its future beyond its referential (pluri)nation(al)-states in the UK and Spain. Most recently, the Brexit referendum has triggered a deeper debate on how regional and political demands by these cases could re-scale the fixed (pluri)nation(al)-states' structures while even directly advocating for some sort of «Europeanization». Based on a broader research programme on comparing city-regional cases titled «Benchmarking City-Regions», this paper argues that the differences in each of these three cases are noteworthy. Yet, even more substantial are their diverse means of accommodating smart devolutionary strategic pathways of self-determination through political innovation processes among pervasive metropolitanisation responses to a growing «post-national urbanity» pattern in the European Union. Thus, the paper examines: To what extent are the starting points of the levels of «smart devolution» for each case similar? What are the potential political scenarios for these cases as a result of the de- or recentralisation strategies of their referential (pluri)nation(al)-states? What are the most relevant distinct strategic political innovation processes in each case? Ultimately, this paper aims to benchmark how Scotland, Catalonia, and the Basque Country are strategically moving forward beyond their referential (pluri)nation(al)-states in such a new European geopolitical pattern we can call «post-national urbanity» by formulating devolution, and even independence, in unique metropolitan terms.

Keywords: Right to decide, political innovation, small stateless city-regional nations, smart devolution, self-determination, democratic experimentation.

SUMARI*

- Introducció: Ciutats-regió més enllà dels estats (pluri)nacio(nals)
- Urbanitat postnacional: Metropolitanització més enllà dels estats (pluri)nacio(nals)
- Taxonomia i comparació de les petites nacions ciutat-regionals i sense estat: processos d'innovació política i estratègies intel·ligents de descentralització
- Comentaris finals: Cap a l'era de descentralització intel·ligent en la UE?
- Referències bibliogràfiques

Autor per a correspondència / Corresponding author: Dr. Igor Calzada. Lecturer and Senior Research Fellow at the Urban Transformations ESRC & Future of Cities Programmes, University of Oxford, 58 Banbury Road, OX2 6QS, Oxford, UK.

Suggeriment de citació / Suggested citation: Calzada, I. (2017). Urbanitat postnacional més enllà de l'estat (pluri)nacio(nal) en la UE: comparant Escòcia, Catalunya i el País Basc. *Debats. Revista de cultura, poder i societat*, 131(1), 51-63.

INTRODUCCIÓ: CIUTATS REGIÓ MÉS ENLLÀ DELS ESTATS (PLURI)NACIÓ(NALS)

Actualment, les ciutats-regió (Passi i Metzger, 2017; Harrison, 2010) no són entitats territorials estàtiques ni àrees geogràfiques aïllades dins d'estats (pluri)nacio(nals) com el Regne Unit i Espanya, entre d'altres, a Europa. Els estats nació —que són responsables, activament o passivament, voluntàriament o involuntàriament, de manera escèptica o amb acceptació, a soles o en companyia— han acabat protagonitzant el joc de la interdependència i arribant a acords sobre béns comuns. A més, en aquesta era de la política que sobrepassa les fronteres dels estats nació, i tenint en compte les íntimes relacions existents entre aquets estats nació i les ciutats-regió en el últims anys (Calzada, 2015a), la idea hegemònica que considera les ciutats-regió entitats subnacionals situades dins d'estats nació singulars (Agnew, 2015: 120) ha sigut reemplaçada en algunes petites nacions ciutat-regionals sense estat, com ara Escòcia, Catalunya (Colomb, Bakke i Tomaney, 2014) i el País Basc (Calzada i Bildarratz, 2015). Alguns podrien argumentar que aquest canvi ha estat causat per un nou equilibri polític que té a veure amb les confrontacions sobre la identitat regional com a pas evolutiu cap a la reestructuració d'alguns estats nació específics. Com a exemple, aquest article en presenta dues hipòtesis principals:

- a) En aquests casos està sorgint un nou patró polític de regionalisme caracteritzat per una «descen-

tralizació intel·ligent» (Calzada, 2017; Khanna, 2016; Politics in Spire, 2015; Goodwin, Jones i Jones, 2012) i per les reivindicacions d'auto-determinació (Guibernau, 2013) expressades i encarnades per mitjà de pràctiques geodemocràtiques com el «dret a decidir» (Barceló et al., 2015; Caglio i Ferraiuolo, 2016).

- b) Els factors que impulsen els canvis en aquests casos podrien procedir d'una «urbanitat postnacional», en la mesura en què aquestes petites nacions sense estat estan impulsades per valors metropolitans i, per tant, propugnen un ordre polític nou i socialment progressista al voltant del «nacionalisme cívic», que demanda valors universals, com ara la llibertat i la igualtat, i contrasta amb el «nacionalisme ètnic», que suma zero, és agressiu, i es basa en la raça o en la història per a diferenciar la nació (The Economist, 2016).

En realitat, 2014 serà recordat com l'any en què dos estats (pluri)nacio(nals) van enfrontar de manera distinta debats amb punts d'inflexió semblants en la relació amb les seues petites nacions ciutat-regionals sense estat (Friend, 2012). Aquest és el cas del Regne Unit i d'Espanya, però ho han fet de maneres prou diferents. Mentre que el Regne Unit va ser testimoni d'un referèndum pactat entre el seu primer ministre David Cameron i el primer ministre escocès, Alex Salmond, Espanya va rebutjar qualsevol expressió

* Article traduït per Paula Escrivà i Núria Roso.

d'autodeterminació (Guibernau, 2013) —exigida per una part considerable de la població a Catalunya (Cramerí, 2015)— destacant contínuament la unitat territorial. A més, la història política espanyola durant els últims quaranta anys (BBC Radio 4, 2015) presenta una altra característica en el País Basc: la ciutat-regió pretén superar i deixar arrere la violència política que ha dominat de manera dramàtica l'escenari polític espanyol. En aquest sentit, hi ha una conscienciació, o almenys un interès, a progressar i potenciar l'autogovern del País Basc, ja que aquest podria ser un procediment mitjançant el qual es podria implementar el «dret a decidir» (Barceló et al., 2015; Calzada, 2014).

No obstant això, els casos d'Escòcia, Catalunya i el País Basc es poden descriure de maneres molt diferents. Aquest és el punt de partida del present article, que té com a objectiu abordar les tendències i els canvis ràpids en l'equilibri entre les petites nacions (Kay, 2009) i els seus estats de referència (pluri)nacio(nals) (Hennig i Calzada, 2015). S'exposarà la història política de cada petita nació i els estatus polítics aconseguits prèviament a través de negociacions amb els seus respectius estats (pluri)nacio(nals), la qual cosa ajudarà a destacar les relacions de poder i a establir les condicions prèvies per a negociacions futures sobre la descentralització de poders entre els àmbits regionals i estatals.

Tot i que aquest article se centrarà només en la comparació dels tres casos esmentats, aquesta secció mostrarà els vuit que s'han investigat en el programa de recerca «Benchmarking City-Regions». Aquest projecte va ser finançat per Ikerbasque (Basque Foundation for Science) i la Regional Studies Association (RSA). Específicament, aquest estudi comparatiu consta de vuit casos de ciutats-regió relacionades amb els seus estats nació respectius: Catalunya (Espanya), el País Basc (Espanya i França), Escòcia (Regne Unit), Reykjavík (Islàndia), Oresund (Suècia i Dinamarca), Dublín (Irlanda), Portland (Oregon), i Liverpool i Manchester (Regne Unit) (Calzada, 2015a).

En particular, per a centrar-nos en el punt principal d'aquest article, necessitem no només fer explícites noves lectures geopolítiques dels estats nació (Park, 2017; Keating, 2017), sinó també aportar proves

analítiques per a aclarir la interpretació difusa del concepte de *ciutat-regió* com a tal (Morgan, 2013). En aquest article, el concepte d'*estat plurinacional* com a tal (Requejo, 2015) serà desconstruït des del punt de vista de la governança ciutat-regional i multinivell (Alcantara, Broschek i Nelles, 2015). Per a determinar una perspectiva epistemològica adequada en l'estudi de la ciutat-regió, ens centrarem en casos amb un nivell considerable d'autonomia regional. D'aquesta manera, l'anàlisi d'aquest article combinarà tres perspectives: geografia política, estudis urbans i regionals, i estudis d'innovació social. Com a eina analítica, examinarem els processos d'innovació política en els tres casos esmentats anteriorment. No obstant això, l'estudi de la ciutat-regió requeriria un abast conceptual més ampli, que poguera cobrir una gamma de dinàmiques ciutat-regionals impulsades políticament i/o econòmicament (Scott, 2001; Harrison, 2010; Morgan, 2013). Per tant, més que definir una regió simplement com «un nivell territorial intermedi, entre l'estat i la localitat» (Keating, 1999: 9), suggerim especificar la taxonomia de les ciutats-regió a les quals fem referència en aquest article. Les ciutats-regió es poden definir: (1) a través de les relacions tenses de poder que mantenen amb els estats (pluri)nacio(nals) equivalents; (2) poden ser administrades internament i de manera autònoma i (3) poden presentar-se externament com a actors autosuficients internacionalment impulsats per la paradiplomàcia (Moreno, 2016). Els tres casos de l'article segueixen aquesta taxonomia: *petites nacions ciutat-regionals sense estat*, i per això es diferencien dels altres cinc casos estudiats en el programa de recerca «Benchmarking City-Regions» (Calzada, 2017).

En termes generals —com a raó per la qual es presenta aquest marc general preliminar — aquest treball pretén facilitar la comprensió de la naturalesa emergent de les ciutats-regió com a entitats socioterritorials noves, dinàmiques i interconnectades en contextos d'estats (pluri)nacio(nals) (Herschel, 2015; Harrison, 2010). Una conseqüència natural recent de la recessió econòmica, després de 2008, ha sigut l'acceleració d'algunes tendències de les ciutats-regió que reclamen estratègies de descentralització nacionalistes, impulsades políticament, per a anar més enllà dels seus estats

nació (Escòcia, Catalunya, el País Basc i Islàndia)¹, mentre que d'altres continuen aplicant estratègies impulsades econòmicament dins de les fronteres dels seus estats nació (Oresund, Liverpool/Manchester, Dublín i Portland). Tanmateix, en els dos casos, les ciutats-regió han sigut extensament reconegudes com a formacions essencials, societals i politicoeconòmiques crucials per a la competitivitat nacional i internacional i per a reequilibrar els processos de reestructuració política dins i fora dels estats nació (Ohmae, 1995; Scott, 2001). Tal com Soja ha assenyalat recentment:

[La ciutat-regió] representa un canvi més fonamental en el procés d'urbanització, i resulta de la regionalització de la metròpolis moderna i inclou un canvi des del dualisme típicament monocèntric de les ciutats molt poblades i les creixents suburbanitzacions amb baixa densitat cap a una xarxa policèntrica d'aglomeracions urbanes on es troben densitats relativament altes al llarg de tota la regió urbanitzada (Soja, *ap.* Brenner, 2014: 282).

Per tant, les ciutats-regió (Herschel, 2014) han esdevingut un tema molt debatut en estudis polítics urbans i regionals durant l'última dècada (Agnew, 2015). No obstant això, hi ha hagut relativament poques comparacions de diferents casos de ciutats-regió que traspassen les fronteres dels seus estats nació, la qual cosa té conseqüències clares a l'hora de reformular les estratègies polítiques i econòmiques i les configuracions espacials dels estats nació en si. Tot i la centralitat de les ciutats-regió pel que fa als relats moderns d'èxit merament econòmic (Scott, 2001), visions crítiques encara argumenten que els prescriptors d'un nou enfocament ciutat-regionalista no tenen en compte la construcció política de les ciutats-regió (Harrison, 2010), aspecte que es podria estendre més enllà de la plurinacionalitat, les fronteres de l'estat nació i la pròpia comprensió de totes aquestes (Herschel, 2014). I això passa, precisament, com a conseqüència de les diverses formes de política territorial a través de les quals la defensa de la ciutat-regió es vincula amb les visions innovadores dels estats nació (Jonas i Moisis,

2016: 1) i l'exigència d'examinar —en els tres casos que presentem en aquest article— els processos d'innovació política que ens permeten identificar les estratègies de descentralització intel·ligent en termes relacionals. A més, tal com Keating afirma: «la globalització i la integració europea han promogut el ressorgiment del nacionalisme dins dels estats establerts» (Keating, 2001: 1) —una noció que connecta directament amb les ciutats-regió. O, com Khanna ha apuntat recentment: «La Unió Europea és un recordatori del fet que els moviments d'independència local no són l'antítesi del globalisme postnacional idealista, sinó que són el seu camí essencial» (Khanna, 2016: 78). Aquestes reivindicacions han portat a una gran quantitat de recerques encaminades a desenvolupar una visió del ciutat-regionalisme nacionalista o no-nacionalista que evite «la fal·làcia ecològica [que] suposa que el que és cert per a algunes ciutats-regió és cert per a totes les ciutats-regió» (Morgan, 2013: 1). Tanmateix, el que s'ha aconseguit últimament s'ha fet a través d'un enfocament explícit en iniciatives no nacionalistes i centrades en l'estat com les que han tingut lloc al Regne Unit, Alemanya i els Països Baixos, entre altres països (Harrison, 2010: 17). Mentrestant, el context geopolític actual, generalitzat i canviant, alimentat per *moviments de descentralització* —la lluita contínua dins dels estats (pluri)nació(nals) al voltant de nous centres d'identitat política i voluntat, i les cerques resultants perquè es prenguin en consideració els seus propis interessos i agendes—, es veu totalment ignorat.

URBANITAT POSTNACIONAL: METROPOLITANITZACIÓ MÉS ENLLÀ DELS ESTATS (PLURI)NACIÓ(NALS)

La idea clau d'aquest article és que les tres ciutats-regió nacionalistes analitzades presenten els seus processos d'innovació política com a tasques d'investigació desafiant i oportunes en relació amb les recents demandes de descentralització en el Regne Unit i en Espanya. No obstant això, en termes generals, les ciutats-regió es poden considerar entitats socioterritorials emergents i interconnectades que apunten cap a una direcció estratègica o una altra. Conseqüentment, algunes ciutats-regió van cap a la

¹ El fet que Islàndia siga una antiga colònia de Dinamarca té lloc ací.

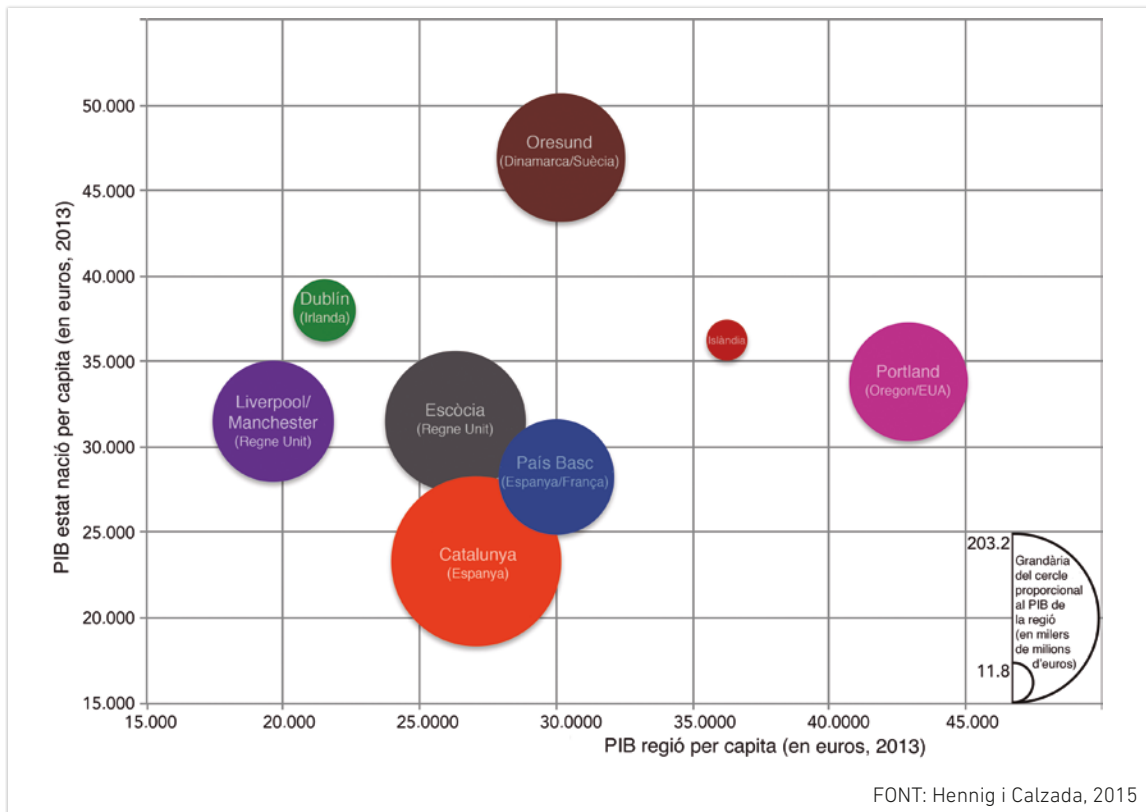
recentralització dins dels seus estats nació, mentre que d'altres reclamen ferventment la descentralització i, fins i tot, la independència (és a dir, la secessió, en termes purament polítics, dels seus respectius estats nació). En aquest context, factors com l'autosuficiència institucional i les oportunitats econòmiques impulsen les ciutats-regió en una direcció o altra, i transformen fonamentalment la relació amb els seus estats nació establerts —i, fins i tot, la seua natura.

Abans de centrar-nos en els tres casos, podem observar alguns resultats comparatius preliminars de la visualització de les dades en l'estudi general (Hennig i Calzada, 2015). En el gràfic següent (Imatge 1), hem calculat i encreuat el PIB de l'estat nació per capita i el PIB de la ciutat-regió per capita.

En poques paraules, investigant el PIB i les contribucions de la població de les ciutats-regió en relació amb els seus

estats plurinacionals, podem concloure que les *tensions polítiques regionals* es poden explicar quan les entitats de les ciutats-regió destaquen moltíssim mitjançant dinàmiques socials, econòmiques o polítiques *alternatives* que difereixen significativament de les dels seus estats plurinacionals. Aquestes tensions polítiques regionals s'haurien d'entendre com a conseqüència dels processos naturals de reajustament cap als estats plurinacionals i els estats nació (Brenner, 2009) en el sentit que són un simple resultat d'un ampli ventall de factors econòmics i polítics que porten a les ciutats-regió cap a un nou equilibri i ordre regionals. Un increment del PIB i de les aportacions de la població d'una ciutat-regió al seu estat plurinacional és una manera evident d'abordar aquesta qüestió. A més, provoca un allau de conseqüències que inclouen tensions al voltant de la sobirania política i econòmica, tant a favor com en contra de la recentralització o la descentralització/independència.

Imatge 1: PIB per capita d'estats (pluri)nacio(nals) i ciutats-regió, en euros, 2013

No obstant això, si ens centrem en les tres petites nacions ciutat-regionals que es presenten en aquest article, trobem la correlació següent entre el percentatge de la població de la ciutat-regió i la seua contribució de PIB en relació amb el seu estat nació de referència i el PIB de l'estat nació. Aquest és el cas d'Escòcia, que constitueix el 8% de la població del Regne Unit i el 9% del seu PIB. A Catalunya, un dels principals arguments que presentarem és la gran contribució que hi fa tant en població com en PIB: 16% i 19%, respectivament. Finalment, el País Basc, que es beneficia d'un acord d'autogovern fiscal

amb el Govern central espanyol (Concert econòmic) (Uriarte, 2015), constitueix el 6% del PIB espanyol i el 5,5% de la seua població (vegeu la Taula 1).

A pesar de l'anàlisi geoeconòmica basada en les evidències, podem afirmar que, dins del context europeu, aquestes dinàmiques complexes tenen lloc a través de processos d'innovació política i d'estratègies de descentralització intel·ligent i requereixen anàlisis qualitatives més profundes per a explicar les causes i els escenaris potencials d'aquest nou ordre ciutat-regional.

Taula 1: Població i contribucions de PIB de les petites nacions ciutat-regionals sense estat als seus estats (pluri)nacio(nals) de referència

PETITES NACIONS CIUTAT-REGIONALS	POBLACIÓ EN MILIONS (ESTAT NACIÓ %)	CONTRIBUCIÓ AL PIB DE L'ESTAT NACIÓ (%)
Escòcia	5,3 (8)	9
Catalunya	7,5 (16)	19
País Basc ¹	2,2 (5.5)	6

¹ Dades referents al País Basc en Espanya. La part francesa no està reflectida en aquestes xifres.

FONT: Calzada, 2014

Aquest nou ordre ciutat-regional que anomenem *urbanitat postnacional* es caracteritza per un procés de reajustament profund (Brenner, 2009), en el qual les formacions de l'estat (pluri)nacio(nal) es troben sota una enorme pressió que, fins i tot, arriba a modificar-ne les estructures internes i externes. La «urbanitat» (Corijn, 2009) «postnacional» (Sassen, 2002) fa referència a l'actual fenomen generalitzat de metropolitanització (Katz i Bradley, 2013), que configura cada vegada més les reivindicacions polítiques regionals de petites nacions europees sense estat pel dret a decidir el seu propi futur i els possibles processos de reajustament en alguns estats (pluri)nacio(nals), com ara el Regne Unit i Espanya. En realitat, la globalització reestructura els espais dels fluxos i els espais dels llocs (Castells, 1996) resituant les ciutats i les regions en una escala més àmplia que la dels seus entorns nacionals. Actualment, l'impuls refundacional canviant d'Europa, creat per les reivindicacions de petites nacions sense estat i alimentat per les dinàmiques metropolitanas, és tant una part d'això com una reacció. Ara, en vint-i-set Estats membres, la UE regula almenys la meitat de la nostra vida quotidiana i, al mateix temps, dins de les realitats dels estats (pluri)nacio(nals) tenen lloc processos de descentralització significatius, que transfereixen la regulació socioeconòmica en un entorn competitiu a les unitats més xicotetes. Com afirma Khanna:

La descentralització és la fragmentació perpètua del territori en cada vegada més (i més xicotetes) unitats d'autoritat, d'imperis a nacions, de nacions a províncies i de províncies a ciutats. La descentralització és l'última expressió del desig local per controlar la geografia pròpia, que és precisament el motiu que ens porta a un destí connectat (Khanna, 2016: 63).

Aquest «destí connectat», segons Barber (2013), ja té lloc actualment entre ciutats i regions, més que entre estats (pluri)nacio(nals). Així, el plurinacionalisme en si és un terme que es troba entre posicions descentralitzades, com el federalisme, la descentralització i el secessionisme, i les exigències recentralitzadores de l'estat. Si observem les ciutats i el nexa global-local en el context europeu, sorgeix immediatament la qüestió de la urbanitat com a una formació prenatal o postnacional i, per tant, d'àmbit paranacional. Les ciutats no són només part dels països. En l'actual context postnacional, la urbanitat —formada per ciutats-regió en diverses configuracions estatals— va més enllà de la plurinacionalitat en termes geopolítics interns i, al mateix temps, estableix un escenari incert i imprevisible en termes metropolitanos geoestratègics externs entre petites nacions ciutat-regionals sense estat, els seus estats de referència i també la UE supranacional.

TAXONOMIA I COMPARACIÓ DE PETITES NACIONS CIUTAT-REGIONALS SENSE ESTAT: PROCESSOS D'INNOVACIÓ POLÍTICA I ESTRATÈGIES DE DESCENTRALITZACIÓ INTELLIGENTS

Per a aconseguir l'objectiu d'aquest article, és bastant complicat analitzar els processos d'innovació política i les estratègies de descentralització intel·ligent basant-nos només en categories subjectives construïdes políticament, com ho són les nacions. Les nacions, segons Benedict Anderson, són «comunitats imaginades» que podrien interpretar-se etnogràficament en molts territoris plurinacionals i transfronterers (Moncusí, 2016). Tanmateix, Guibernau ofereix una definició més àmplia que defineix la nació com un «grup humà conscient de formar una comunitat, de compartir una cultura comuna, que està vinculat a un territori clarament delimitat i té un passat i un projecte de futur comuns, i que reclama el dret a autogovernar-se» (Guibernau, 2013: 368). És, per tant, una construcció subjectiva que podria aplicar-se a qualsevol idea política nacionalista. Paradoxalment, els estats nació són les entitats més reticents a acceptar que també s'han construït sobre la base de la «invenció». Recentment, s'ha emés un programa de ràdio anomenat «The Invention of Spain», en Radio 4 de la BBC, que tenia la intenció de proporcionar informació objectiva al voltant del polèmic debat sobre l'estratègia d'autodeterminació catalana que es va desenvolupar durant les eleccions plebiscitàries del 27 de setembre de 2015 (Basta, 2015).

Considerant els tres casos, els processos d'innovació política que es produeixen en aquests contextos canviants revelen que, més enllà d'Europa, hi ha desafiaments separatistes dels estats nació que, a l'hora de demanar més autonomia, s'han basat no només en arguments identitaris, sinó també en qüestions de repartiment just dels recursos dins dels estats nació. El País Basc, Escòcia i Catalunya tenen llargues històries de reivindicació de més autonomia regional i s'han caracteritzat per nivells significatius de descentralització durant les dues últimes dècades (Colomb et al., 2014). Ara ja tenen els seus propis parlaments, governs i líders executius. Per tant, si mesurem el nivell de descentralització, podem dir que el poder es comparteix entre diferents nivells de govern; a més, el poder exercit pels nivells inferiors

—com ara el de les regions i les províncies— varia entre els estats (pluri)nacio(nals) i també dins d'aquests.

En el context d'aquest article, aplicarem una definició pràctica de les innovacions polítiques: són els processos «que permeten anar més enllà de la visió *conteneritzada* del territori, començant per la dimensió política dels territoris, i situant i considerant la innovació i les xarxes en el seu context espacial i històric sense perdre de vista la territorialitat concreta» (Calzada, 2015a: 354).

Tot i que els tres casos presenten les mateixes causes per a la descentralització, els seus processos d'innovació política no només es basen en factors diversos, sinó que les seues reivindicacions de descentralització intel·ligents es duen a terme amb estratègies distintes que abasten també dimensions diferents (vegeu la Taula 2).

En el cas del País Basc (BBC, 1955) hi ha proves evidents que l'era de la violència política va quedant arrere. Com a dades qualitatives basades en proves per a constatar aquesta afirmació, el 2015, a Sant Sebastià, es va impartir un curs d'estiu anomenat «Political Innovation: Constitutional Change, Self-Government, The Right to Decide and Independence» (Calzada i Bildarratz, 2015). L'esdeveniment va demostrar que els partits polítics buscaven un context normalitzat en el qual poder expressar els projectes sense l'amenaça de la inestabilitat política ni la violència. En aquest context, hi ha un esforç intens i compromés des de les institucions i la societat civil per a curar les ferides de la violència política. De fet, les reivindicacions de descentralització potser no s'han radicalitzat, però a mesura que l'estatus d'autogovern arrela en la població, es compromet deliberadament en una descentralització ciutat-regional major. En consonància amb la voluntat dels ciutadans, l'autonomia basca i la Comunitat Foral de Navarra tenen competències fiscals completes com a conseqüència del Concert econòmic amb l'estat nació, que és l'origen del sistema d'autogovern històric del País Basc. De manera similar, es pot argumentar que el País Basc presenta polítiques excepcionals (educació i salut, entre d'altres) a més de descentralització política (en la mesura que els partits polítics regionals determinen

discursos estratègics). Com a conseqüència de l'augment de la presència d'institucions basques sorgides del desenvolupament d'instruments institucionals durant els trenta-sis anys des de l'estatut d'autonomia de Gernika, aquestes mateixes institucions han liderat l'estratègia autonomista. Respecte als processos d'innovació política que actualment impulsa la societat basca, podem resumir la situació actual dient que és un moment de postviolència política. D'aquesta manera, l'agenda de descentralització podria tenir algunes modificacions *intel·ligents* com a conseqüència de l'acceleració d'aquests processos.

Escòcia està reconeguda com a nació constituent del Regne Unit, fet que contrasta amb la «indivisibilitat de la unitat de la nació espanyola», que és la principal font del conflicte en el cas de Catalunya. L'autonomia escocesa s'ha desenvolupat recentment; va ser establerta per l'Scotland Act, amb què el nou govern laborista de 1998 va dur a terme les primeres eleccions al Parlament escocès en maig de 1999 i la formació d'un nou govern escocès descentralitzat al front d'una àmplia sèrie d'àmbits polítics, que incloïen la sanitat, l'educació i l'energia. Així, Escòcia ha anat augmentant la seua descentralització política i normativa impulsada pel nou govern escocès, el mateix que va dur a terme el referèndum sobre la independència el 2014 (Geoghegan, 2015) i va obtenir 56 dels 59 diputats d'Escòcia en les eleccions generals de 2015 al Regne Unit. En última instància, les pretensions del públic escocès es redueixen a aconseguir majors nivells de confiança a Holyrood que a Westminster, el que va inclús més enllà de les demandes de més descentralització fiscal. En resum, malgrat que els independentistes van ser derrotats per l'escàs marge del 45% a favor de la independència, davant del 55% en contra, la manera tan racional en què es va dur a terme el debat sobre la independència va demostrar un diàleg intel·ligent en el qual s'identificaven els pros i els contres de manera constructiva (BBC News, 2014). Per tant, podem argumentar, basant-nos en moltes més conclusions finals (Hazell, 2015), que el referèndum de setembre de 2014 i el recentment votat Brexit han establert un punt d'inflexió, no només per a Escòcia i per al Regne Unit, sinó també per als processos de descentralització en altres llocs.

Finalment, els partits proindependència de Catalunya consideraren les eleccions regionals catalanes de 2015, celebrades el 27 de setembre, com un intermediari per al referèndum sobre la independència (Martí i Cetrà, 2015). Des d'aleshores, el nou govern pretén declarar la independència en díhuit mesos mitjançant la desconnexió d'Espanya de les estructures institucionals catalanes. En 2006, el Parlament espanyol, el Parlament català i un referèndum popular van aprovar un nou estatut d'autonomia, però va ser immediatament impugnat davant del Tribunal Constitucional pel Partit Popular (PP), partit unionista i de dreta. En 2010, el Tribunal Constitucional va publicar la seua sentència sobre l'Estatut en la qual rebutjava parts significatives del text —fet que va provocar manifestacions massives a Catalunya. Tot i que el sentiment *catalanista* no era directament secessionista, es va convertir a l'independentisme —mentre que, fins a aquell moment, el perfil polític català es podria haver descrit com a federalista (Serrano, 2013). L'anomenat *dret a decidir* (Cagiao i Ferraiuolo, 2016; Requejo, 2015; Calzada, 2014) va esdevenir el lema clau dels manifestants secessionistes i federalistes i van augmentar les tensions entre la nació ciutat-regional catalana i l'Estat espanyol (pluri)nació(nal).² Cal destacar que la falta de respecte cap a les reivindicacions de descentralització fiscal va portar els federalistes/catalanistes/secessionistes a convocar unes eleccions regionals anticipades en novembre de 2012, fet que va provocar, al mateix temps, que els partits polítics donaren el seu suport al dret a decidir i a l'autodeterminació de Catalunya; aquests partits ara representen quasi dos terços del Parlament català. L'estratègia de Catalunya no se centra només a aconseguir la descentralització normativa, política i fiscal, sinó també a crear el seu propi estat integrat «directament» en l'estructura dels Estats membre de la UE (Herszenhorn i Burchard, 2017).

2 La utilització del terme *estats (pluri)nació(nals)* intenta destacar, especialment en aquesta oració però també al llarg de tot l'article, la falta d'enteniment plural i divers del territori estatal. Així, el patró d'urbanitat postnacional descriu de manera generalitzada la resistència centralista de l'estat nació espanyol, que es nega a articular una configuració federal en el segle XXI, tal com assenyalen autors com Moreno.

Taula 2: Taxonomia i comparació de les petites nacions ciutat-regionals sense estat

TAXONOMIA I COMPARACIÓ DE PETITES NACIONS CIUTAT-REGIONALS SENSE ESTAT			
	PAÍS BASC	ESCÒCIA	CATALUNYA
(A) URBANITAT POSTNACIONAL = METROPOLITANITZACIÓ	<ul style="list-style-type: none"> • Xarxa de ciutats: Bilbao, Sant Sebastià, Vitòria, Pamplona i Baiona. • Política fiscal irregular establerta i descentralització política asimètrica en tres entitats administratives (autonomia basca, Comunitat Foral de Navarra i País Basc). • Fixada per les institucions. 	<ul style="list-style-type: none"> • Xarxa de ciutats: Glasgow, Edimburg, Inverness, Aberdeen i Dundee. • Política gradual i descentralització política limitada. • Impulsada pels governs. 	<ul style="list-style-type: none"> • Xarxa de ciutats:³ Barcelona, Tarragona, Girona i Lleida. • Descentralització restringida i descentralització fiscal prohibida. • Impulsada per la societat civil.
(B) PROCESSOS D'INNOVACIÓ POLÍTICA	Política postviolència	Dialèctica racionalitzada: bilateralisme	Dialèctica antagònica: unilateralisme
(C) ESTRATÈGIES DE DESCENTRALITZACIÓ INTEL·LIGENT			
PREGUNTA 1: En quina mesura és similar el punt d'inici de la descentralització de cada petita ciutat-regional pel que fa a la seua governança, la seua història i les polítiques?	<ul style="list-style-type: none"> • 1979: Estatut d'autonomia de Gernika amb descentralització normativa, fiscal i política. • 2016: Una nova actualització de l'estatus polític requereix l'articulació del dret a decidir més enllà dels instruments legals després de les eleccions regionals del 25 de setembre. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2014: el referèndum sobre la independència celebrat el 18 de setembre va suposar un punt d'inflexió en la descentralització fiscal al Regne Unit. • El referèndum sobre la UE va portar Escòcia al segon referèndum sobre la independència. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2010: El Tribunal Constitucional va invalidar l'Estatut d'autonomia de 2006, aconseguit democràticament. • 9 de novembre de 2014: es va organitzar un referèndum no vinculant sobre l'autodeterminació. • 27 de setembre de 2015: Es va anunciar una elecció plebiscitària amb una llista unitària a favor del <i>sí</i>.
PREGUNTA 2: Quins són els possibles escenaris polítics per a cada nació ciutat-regional com a resultat de l'actitud de descentralització o recentralització del seu estat (pluri)nacio(nal) de referència?	<ul style="list-style-type: none"> • Les eleccions generals han determinat les estratègies del PNB i EHBildu per a suggerir una aplicació conforme del dret a decidir si s'uneixen o no al canvi constitucional. • Eleccions com a «prova de foc». 	<ul style="list-style-type: none"> • 56 parlamentaris a Westminster podrien renegociar una major descentralització que vaja més enllà de les competències d'Smith i recentment presentar 50 esmenes a la cambra dels Comuns abans de recórrer a l'article 50 del Brexit. • El segon referèndum sobre la independència ha sigut determinant per a la pertinença del Regne Unit a la UE (com a oportunitat de legitimar una secessió per part del Partit Nacional Escocés). 	<ul style="list-style-type: none"> • 27 de setembre de 2015: Les eleccions eren incertes, però el vot pel <i>sí</i> va captar l'atenció internacional. • Independentment del resultat, el debat clau queda pendent; si guanya el <i>sí</i>, quin serà el seu paper dins de la UE? (vegeu la secció següent: «Comentaris finals»)
PREGUNTA 3: Quins són els processos d'innovació política estratègics més importants en cadascun dels casos?	Sens dubte, el procés polític innovador més important dut a terme ha sigut la consecució de la pau. Independentment de la causa, s'hauria de tenir en compte que és necessari un enfocament pluralista de la societat basca per tal d'expressar una consulta/referèndum vinculant sobre el dret a decidir de baix cap a dalt i de dalt cap a baix: Quin dels poders pendents seria? Com organitzarà el País Basc una consulta experimental deliberativa, com el nivell democràtic més alt, que garantisca la coexistència d'una sèrie de projectes polítics?	Cal destacar que, fins i tot després del referèndum sobre la independència, una àmplia majoria de ciutadans va expressar que el referèndum constituïa un punt d'inflexió en la política escocesa. La influència positiva del debat entre la ciutadania ha augmentat la confiança en la política i la importància de la descentralització en la vida quotidiana dels ciutadans.	L'aspecte més cridaner en la dinàmica de la descentralització catalana és la manera en la qual els defensors del <i>sí</i> feien front a les seues diferències. Un grup divers de persones importants (com ara polítics, activistes, acadèmics, empresaris, emprenedors, dirigents públics, personalitats públiques i d'altres) es presenten com a líders col·lectius plurals.

FONT: Adaptada de Calzada, 2015b

3 S'hauria de tenir en compte la inclusió del País Valencià, les Illes Balears, algunes parts d'Aragó, el Rosselló a França, el Principat d'Andorra i la ciutat de l'Alguer a Sardenya (Itàlia), per tal d'establir la visió nacionalista dels anomenats *Paisos Catalans*.

COMENTARIS FINALS: CAP A L'ERA DE LA DESCENTRALITZACIÓ INTEL·LIGENT EN LA UE?

Aquest article ha comparat la taxonomia que comprén tres casos de petites nacions ciutat-regionals sense estat —en concret Escòcia, Catalunya i el País Basc— en un context europeu cada vegada més metropolitana (OECD, 2015), tenint en compte els seus processos d'innovació política per a la consecució d'estratègies de descentralització intel·ligent dels seus estats (pluri)nacio(als) constituents —el Regne Unit i Espanya, respectivament. En els tres casos, l'article articula algunes interpretacions sobre l'autodeterminació i l'experimentació democràtica, considerant la UE com a referència geopolítica i supranacional. En aquest sentit, tal com Connolly (2013) i Avery (2014) afirmen, l'independentisme o el secessionisme són hui un assumpte candent a Europa com a resultat de dues conseqüències principals. En primer lloc, els efectes de la recessió després de 2008 van produir processos més amplis de transformació territorial i reajustament en el context de les reformes de l'estat del benestar. En segon lloc, la *desnaturalització* de l'espai de l'estat nació és un procés que revela que els participants, encara que podrien seguir compartint un espai, no tenen interessos comuns sobre com ordenar aquell espai en el sentit més ampli del terme.

Pel que fa a la dimensió metropolitana europea, autors com Bourne (2014), Muro i Vlaskamp (2016), o Moreno (2015) han investigat el paper de les futures adhesions a la UE d'aquests tres casos, com a nous estats potencials en debats sobre els avantatges i els desavantatges de la descentralització, la secessió o, fins i tot, la independència. Tanmateix, paradoxalment, l'estructura de la UE podria estimular el suport a un estat independent i, al mateix temps, dissuadir els actes de secessió. De fet, en la mesura que la UE podria proporcionar una complexa xarxa d'oportunitats i limitacions per a uns vint moviments significants de proindependència i antiindependència, o de descentralització, és probable que seguisca implicada en processos de secessió (Bourne, 2014: 95). Aquests es poden considerar com a arguments sobre l'europèitització o les diferents maneres en què la integració europea afecta les normes, la política i les institucions dins de les

interdependències dels actuals estats (pluri)nacio(nals) europeus i les petites nacions ciutat-regionals sense estat.

Insistent en aquesta qüestió tan actual,⁴ Herrschel (2015) suggereix que la política regional de la Unió Europea i els acords de governança multinivell han proporcionat una instrumentació important per a aquestes activitats políticament innovadores basades en la creixent consciència sobre el fet que les metròpolis són llocs que «importen» i que estan disposades a deixar les seues decisions i el seu futur polític «en les seues mans».⁵ De manera similar, aquestes dialèctiques poden variar en la seua naturalesa depenent del poder i de la influència dels seus protagonistes respectius. El resultat és una complexa identitat política multinivell composta, contínuament renegociada, que es pot expressar a través de narratives locals, regionals o «nacionals», i implementar l'anomenat dret a decidir per mitjà d'exercicis d'experimentació deliberativa molt diversos.

No obstant això, el context actual requereix que la UE adopte un paper anticipatiu i actiu dins de les seues polítiques i els seus programes per a retornar el que podem anomenar «descentralització intel·ligent». Aquest impuls de la UE hauria de tractar les tensions entre les petites nacions ciutat-regionals sense estat (com ara Escòcia, Catalunya i el País Basc) i els seus estats (pluri)nacio(nals) de referència. Com hem vist, aquests estats duen a terme diferents articulacions democràtiques per tal d'acomodar-se a la diversitat territorial. Com Connolly assenyala, la UE exercirà un paper de líder a l'hora de determinar els resultats de les reivindicacions nacionalistes escoceses, catalanes i basques (Connolly, 2013: 12). No obstant això, també hi afegim que la descentralització i el dret a la secessió i a l'autodeterminació, tal com s'entenen actualment en el dret internacional, aporten poca orientació

4 Vegeu Herszenhorn i von der Burchard (24 de gener del 2017).

5 El moviment polític a favor del dret a decidir en el País Basc s'anomena *Gure Esku Dago*, que significa 'en les nostres mans': www.gureeskudago.eus

per a abordar les reivindicacions separatistes de les nacions sense estat europees o, inclús, de qualsevol altra part del món. Continua afirmant que a Europa les reivindicacions d'autodeterminació es tractaran cada vegada més a través de les institucions de la UE com a part dels estira-i-arronsa entre els estats membres de la UE i les ciutats-regió. Queda per veure si tot el que s'ha esmentat dona com a resultat la independència d'Europa o una altra forma d'acord insuficient de secessió. En la mateixa direcció, i reforçant el que Connolly suggereix, Khanna reflexiona i conclou això sobre la naturalesa de l'autodeterminació:

L'autodeterminació hauria de considerar-se com «pre-legal» en el sentit que reflecteix més la voluntat dels pobles que la inclinació de la llei internacional cap als estats actuals [...] L'autodeterminació no és un signe de tribalisme retrògrad, sinó d'evolució madura. No hem de perdre les esperances sobre que el secessionisme siga un error moral, fins i tot si reconeix tendències tribals innates. Un món descentralitzat de democràcies locals és preferible a un món de grans pseudodemocràcies. Que guanyen les tribus (Khanna, 2016: 67-68).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Agnew, J. (2015). Unbundled territoriality and regional politics. *Territory, Politics, Governance*, 3(2), 119-123. DOI: 10.1080/21622671.2015.1031580
- Avery, G. (2014). *Independentism and the European Union* (Policy brief). Brussel·les: European Policy Centre.
- Alcantara, C., Broschek, J., i Nelles, J. (2015). Rethinking Multilevel Governance as an Instance of Multilevel Politics: A Conceptual Strategy. *Territory, Politics, Governance*, 4(1), 33-51. DOI: 10.1080/21622671.2015.1047897
- Barber, B. (2013). *If Mayors Ruled the World: Dysfunctional Nations, Rising Cities*. New Haven: Yale University Press.
- Barceló, M., Corretja, M., González, A., López, J., i Vilajosana, J. M. (2015). *El derecho a decidir: Teoría y práctica de un nuevo derecho*. Atelier: Barcelona.
- Basta, K. (2015). *Whatever the result of the Catalan elections, both Catalonia and Spain are now entering uncharted territory*. Recuperat el 2 d'abril de 2017 de <http://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2015/09/22/whatever-the-result-of-the-catalan-elections-both-catalonia-and-spain-are-now-entering-uncharted-territory>
- BBC News (2014). *Scotland Decides – Scotland Votes No*. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de <http://www.bbc.co.uk/news/events/scotland-decides/results>
- BBC (1955). *The Land of the Basques by Orson Wells* [vídeo]. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de <https://www.youtube.com/watch?v=hJKx3NPUTs>
- BBC Radio 4 (2015). *The Invention of Spain*. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de <http://www.bbc.co.uk/programmes/b01nk276>
- Bourne, A. K. (2014). Europeanization and Secession: The Cases of Catalonia and Scotland. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 13(3), 94-120. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de <http://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2014/Bourne.pdf>
- Brenner, N. (2009). Open questions on state rescaling. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 2, 123-139. DOI: 10.1093/cjres/rsp002
- Brenner, N. (2014). *Implosions / Explosions*. Berlin: Jovis. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de <http://urbantheorylab.net/about/>
- Cagiao, J., i Ferraiulo, G. (2016). *El encaje constitucional del derecho a decidir: un enfoque polémico*. Madrid: Catarata.
- Calzada, I. (2014). The Right to Decide in Democracy between Recentralisation and Independence: Scotland, Catalonia and the Basque Country. *Regions*, 296(4), 7-8. DOI: 10.1080/13673882.2014.11431613
- Calzada, I. (2015a). Benchmarking Future City-Regions beyond Nation-States. *Regional Studies Regional Science*, 2(1), 350-361. DOI: 10.1080/21681376.2015.1046908. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de www.cityregions.org
- Calzada, I. (2015b). *Postindependence*. Sant Sebastià: Translokak Academic Entrepreneurship.
- Calzada, I. (2017). *Benchmarking City-Regions*. Regions and Cities Series. Londres / Nova York: Routledge. Treball en preparació.

- Calzada, I., i Bildarratz, J. (ed.). (2015). *Political Innovation: Constitutional Change, Self-Government, The Right To Decide & Independence*. Sant Sebastià: Translokal Academic Entrepreneurship.
- Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Colomb, C., Bakke, K., i Tomaney, J. (2014). *Shaping the Territory in Scotland, Catalonia and Flanders* (Document de treball, 5). Londres: UCL European Institute.
- Connolly, C. K. (2013). Independence in Europe: Secession, Sovereignty and the European Union (Report for the US Department of Justice). *Duke Journal of Comparative & International Law*, 24, 51-105.
- Corijn, E. (2009). Urbanity as a Political Project: Towards Post-national European Cities. En L. Kong, i J. O'Connor (ed.), *Creative Economies, Creative Cities: Asian-European Perspectives, Geojournal Library*, 98, DOI: 10.1007/978-1-4020-9949-6_13
- Crameri, K. (2015). Do Catalans have 'the right to decide'? Secession, legitimacy and democracy in twenty-first century Europe. *Global Discourse*, 6(3), 423-439. DOI: 10.1080/23269995.2015.1083326
- Friend, J. W. (2012). *Stateless Nations: Western European Regional Nationalisms and the Old Nations*. Palgrave: Macmillan.
- Geoghegan, P. (2015). *The People's Referendum: Why Scotland Will Never Be the Same Again*. Edimburg: Luath Press Limited.
- Goodwin, M., Jones, M., i Jones, R. (2012). *Rescaling the State: Devolution and the geographies of economic governance*. Manchester: Manchester University Press.
- Guibernau, M. (2013). Secessionism in Catalonia: After Democracy. *Ethnopolitics: Formerly Global Review of Ethnopolitics*, 12(4), 368-393. DOI: 10.1080/17449057.2013.843245
- Harrison, J. (2010). Networks of connectivity, territorial fragmentation, uneven development: the new politics of city-regionalism. *Political Geography*, 29(1), 17-27.
- Hazell, R. (2015). *Devolution and the Future of the Union*. Londres: The Constitution Unit – UCL.
- Hennig, B. D., i Calzada, I. (2015). In Focus: Regions between Recentralisation and Independence. *Political Insight*. 6(1), 20-21. DOI: 10.1111/2041-9066.12083
- Herrschel, T. (2014). *Cities, State and Globalisation: City-Regional Governance in Europe and North America*. Oxon: Routledge.
- Herrschel, T. (2015). The Metropolitanisation of Nationality? City-regions, autonomy and the territorial state. *Politics in Spires*. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de <http://politicsinspires.org/metropolitanisation-nationality-city-regions-autonomy-territorial-state>
- Herszenhorn, D. M, i Burchard, H. von der (24 de gener del 2017). *President of Catalonia Vows to Go Ahead With Independence Vote*. *Politico*. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de <http://www.politico.eu/article/president-of-catalonia-vows-to-go-ahead-with-independence-vote-referendum-spain>
- Jonas, A., i Moisis, S. (2016). City regionalism as geopolitical processes: A new framework for analysis. *Progress in Human Geography*, 1-21. DOI: 10.1177/0309132516679897
- Katz, B., i Bradley, J. (2013). *The Metropolitan Revolution: How Cities and Metros Are Fixing Our Broken Politics and Fragile Economy*. Washington, D. C: Brookings Institution Press.
- Kay, J. (2009). *The economics of small states*. Edimburg: David Hume Institute.
- Keating, M. (2017). Contesting European regions. *Regional Studies*, 51(1), 9-18. DOI: 10.1080/00343404.2016.1227777
- Keating, M. (2001). *Plurinational Democracy. Stateless Nations in a Post-Sovereignty Era*. Oxford: Oxford University Press.
- Keating, M., i Harvey, M. (2014). *Small Nation in a Big World: What Scotland Can Learn*. Edimburg: Luath Press.
- Keating, M. (1999). *The Politics of Modern Europe: The State and Political Authority in the Major Democracies*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Khanna, P. (2016). *Connectography: Mapping the Global Network Revolution*. Londres: Weidenfeld & Nicholson.
- Martí, D., i Cetrà, D. (2016). The 2015 Catalan election: a de facto referendum on independence? *Regional & Federal Studies*, 26(1), 117-119. DOI: 10.1080/13597566.2016.1145116
- Moncusí, A. (2016). ¿Comunidades imaginadas a contracorriente? La proyección política de los nacionalismos, en cuestión. *Debats. Revista de cultura, poder i societat*, 130(1), 19-30.
- Moreno, L. (2015). *Catalonia's in(ter)dependence and Europeanization* (Document de treball, 7). Madrid: Instituto de Políticas y Bienes Públicos (IPP) CSIC. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de http://ipp.csic.es/sites/default/files/content/workpaper/2015/2015_07_ippwp_moreno.pdf
- Moreno, L. (2016). Theory and Practice of Paradiplomacy: Subnational Governments in International Politics. *Regional & Federal Studies*, 26(2). DOI: 10.1080/13597566.2016.1157072

- Morgan, K. J. (2013). The Rise of Metropolitics: Urban Governance in the Age of the City-Region. En N. Bradford i A. Bramwell (ed.), *Governing Urban Economies: Innovation and Inclusion in Canadian City-Regions* (p. 297-318). Toronto: University of Toronto Press.
- Muro, D., i Vlaskamp, M. C. (2016). How do prospects of EU membership influence support for secession? A survey experiment in Catalonia and Scotland. *West European Politics*, 39(6), 1115-1138. DOI: 10.1080/01402382.2016.1149993
- OECD (2015). *The Metropolitan Century. Understanding Urbanisation and its Consequences*. París: OECD Publishing. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de <http://dx.doi.org/10.1787/9789264228733-en>
- Ohmae, K. (1995). *The End of the Nation State*. Londres: HarperCollins Publishers.
- Park, B. G. (2017). New spatial readings of the state. *Territory, Politics, Governance*, 5(1), 1-4. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de <https://doi.org/10.1080/21622671.2016.1275755>
- Passi, A., i Metzger, J. (2017). Foregrounding the region. *Regional Studies*, 51(1), 19-30. DOI: 10.1080/00343404.2016.1239818
- Politics in Spires. (2015). *Between Independence & Re-Centralisation: Political Innovation in an Age of Devolution*. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de <http://politicsinspires.org/independence-re-centralisation-political-innovation-age-devolution/>
- Requejo, F. (2015). National Pluralism, Recognition, Federalism and Secession (or Hegel was a clever guy). En A. Gagnon, S. Keil, i S. Mueller (ed.), *Understanding Federalism and Federation* (p. 157-176). Londres: Ashgate.
- The Economist (19 de novembre de 2016). *The New Nationalism*. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de <http://www.economist.com/news/leaders/21710249-his-call-put-america-first-donald-trump-latest-recruit-dangerous>
- Sassen, S. (2002). Towards post-national and denationalized citizenship. En E. F. Isin, i B. S. Turner, *Handbook of citizenship studies* (p. 277-292). Londres: SAGE Publications. DOI: 10.4135/9781848608276.n17
- Scott, A. (2001). Global City-Regions. En A. Scott (ed.), *Global City-Regions: Trends, Theory, Policy* (p. 11-30). Oxford: Oxford University Press.
- Serrano, I. (2013). Just a matter of identity? Support for independence in Catalonia. *Regional & Federal Studies*, 23(5), 523-545. DOI: 10.1080/13597566.2013.775945
- Uriarte, P. L. (2015). *El Concierto Económico Vasco: Una visión personal*. Concierto Plus.
- Washington Post. (2017). *Independence movements are a sign of European strength, not discord*. Recuperat el 15 d'abril de 2017 de https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/03/28/independence-movements-are-a-sign-of-european-strength-not-discord/?utm_term=.7214613574cf

NOTA BIOGRÀFICA

Igor Calzada és llicenciat en Ciències Socials i Polítiques i doctor en Direcció d'Empreses per la Universitat de Deusto. A més a més, ha obtingut la beca postdoctoral en Ikerbasque. El seu principal interès en la recerca se centra en la comparació dels processos socials, econòmics, tecnològics, democràtics políticament innovadors en ciutats intel·ligents i ciutats-regió posant especial atenció als casos de descentralització de la governança regional i metropolitana.

